

'Lobbybureaus inhuren is weggegooid geld'

Na vier wilde jaren op het Binnenhof bevindt Mat Herben zich weer in de luwte. Hij adviseert op het gebied van media en politiek, en is lobbyist voor de defensiegerelateerde industrie. 'Het inhuren van een pr-bureau om te lobbyen is achterhaald en vrij zinloos.'

door Rutger Vahl
fotografie Bart Mühl

Twintig jaar lang was Mat Herben (Den Haag, 1952) een anonieme ambtenaar. Hij werkte op de communicatieafdeling van Defensie, gaf leiding aan de wekelijkse Defensiekrant en de maandbladen voor marine, land- en luchtmacht. In 2002 meldde hij zich aan bij de Lijst Pim Fortuyn. Wat volgde was een van de opmerkelijkste carrières in de parlementaire geschiedenis. Zijn Kamerlidmaatschap eindigde op 30 november 2006, waarna Herben zijn vak communicatieadviseur weer opnam. Een paar dagen per week werkt hij als 'senior adviseur Nationale Veiligheid' voor de Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid (NIDV). Sinds kort is hij ook weer lid van een politieke partij, de VVD. Maar een comeback in de politiek zit er voorlopig niet in. Hij heeft zijn portie wel gehad, vindt Herben. 'Of ze moeten me vragen als backbencher met een passende portefeuille, bijvoorbeeld defensie. Daar zou ik niet meteen nee tegen zeggen.' Praat je met Herben, dan komen de anekdotes vanzelf. Over Job Cohen bijvoorbeeld. Herben betichtte de bur-

gervader er ooit van liever 'een kopje thee' te drinken met daders dan met slachtoffers, een uitdrukking die Cohen sindsdien is blijven aankleven. 'Hij weigert me nog steeds de hand te schudden.' En dan zijn er de verhalen over Fortuyn. Zijn wijsheden, zijn eigenwijsheid, zijn eigenaardigheden. Ziet Herben een man die zijn haar verft dan hoort hij weer de stem van Pim: 'Mannen die hun haar verven zijn niet te vertrouwen.' En het klopt nog ook. Die LPF'er met wie hij later zoveel gedonder zou krijgen: een haarverver. Pim had het goed gezien.

Hoe werd je woordvoerder van Fortuyn?

'Ik had me in februari 2002 bij Fortuyn aangemeld. Dat was op advies van Chris Thunnissen, de geldschietster van Fortuyn, die ik kende via mijn broer. Op 23 februari ontmoette ik Pim voor het eerst. Hij vroeg me hoe ik dacht over zijn uitspraken in de Volkskrant over het afschaffen van artikel 1 van de Grondwet. Ik zei dat ik niet begreep waarom zijn adviseurs een dragend artikel over zo'n onderwerp hadden toegestaan in uitgere-

kend de Volkskrant. Dat is een krant van ongeneeslijke PvdA'ers en GroenLinks'ers, zei ik, daar heb je helemaal niets mee te winnen, je had zo'n interview beter aan de Telegraaf of de GPD kunnen geven. Fortuyn was dat met me eens, maar had zich laten overhalen. Wat hem ook aansprak was dat ik zijn boek "De verweesde samenleving" had gelezen. Ik vond dat hij dat opnieuw moest uitgeven. Eindelijk eens iemand die iets van me gelezen heeft, riep hij uit.'

Je was woordvoerder, maar stond ook op een verkiezingsplek op de kandidatenlijst. Waarom?

'Ik had me hoog op de lijst laten zetten om binnen de partij meer gezag te hebben. Als je mensen wilt adviseren maar je bent niet één van hen, luistert er niemand.'

Had je invloed op Fortuyn? Stond hij open voor jouw communicatieadvies?

'Fortuyn was een natuurtalent. Zo iemand moet je niet te veel willen bijsturen. Maar zijn manager Albert de Booij dacht dat Pim zichzelf wel kon redden. Dat vond ik niet voldoende. We hebben ochtendessies ingevoerd, waarin Fortuyn werd gebriefd over de dag. Die sessies zorgden voor eenheid in communicatie. Fortuyn vond dat fijn, want hij had in zijn leven nooit begeleiding gehad. Hij stond daar dus zeker open voor mijn advies. Het betaalde zich ook uit. In april 2002

was er een lijsttrekkersdebat in de pauze van de Soundmixshow. Ik heb dat zorgvuldig voorbereid: welke vragen Fortuyn kon verwachten, wat zijn tegenstanders zouden kunnen

antwoorden, hoe hij daar weer op kon reageren. Maar ook wat de setting zou zijn. Dat het belangrijk was veel LPF'ers in het publiek te hebben en niet alleen het standaard klapvee dat op dit soort uitzendingen afkomt. En ik buite uit dat Fortuyn een showman was. Je zag dat Pim veel beter op de omstandigheden was ingespeeld dan een Thom de Graaf of Paul Rosenmöller, die helemaal overrompeld leken. Hun voorlichters hadden hun werk niet goed gedaan.'

Maar Fortuyn was toch ook ontzettend eigenwijs?

'Klopt. De presentatie van de kandidatenlijst in maart werd een chaos omdat Fortuyn zich niet aan het draaiboek hield. Hij zou kort spreken en daarna zelf de kandidaten aan de pers voorstellen. Maar Pim maakte er een onemanshow van, kwam in tijdnood en drukte toen de microfoon in handen van mensen die helemaal geen tekst bleken te hebben. Dan hou je als woordvoerder je hart vast. Gelukkig viel de uitzending bij Nova nog mee; godzijdank moet er op televisie veel geknipt worden. Maar we leerden van die mislukte presentatie. Een paar weken later kregen we in een weekend vijftig buitenlandse mediaploegen over de vloer. Die wilden allemaal de Nederlandse Le Pen interviewen. Alles verliep volgens plan en ook Fortuyn zag dat het zo beter ging. Een heerlijk moment voor mij als woordvoerder.'

Valt de naam van Mat Herben, dan gaat het over de Joint Strike Fighter, de straaljager van vliegtuigbouwer Lockheed Martin die de Nederlandse F-16 moet gaan vervangen. Die straaljager is de grote constante in zijn loopbaan. In dienst van de NIDV probeert Herben politiek en volk (80 procent is tegen) ervan te overtuigen dat de JSF toch echt het beste vliegtuig is. De discussie sleept zich al jaren voort. Nadat het tweede Paarse kabinet geen besluit had kunnen nemen (de stemmen staakten met 74 tegen 74) lag de bal bij het nieuwe kabinet met daarin de LPF. Er deed zich iets curieus voor. Van Pim Fortuyn bestond het beeld dat hij tegen de JSF was geweest, maar zijn woordvoerder en politiek erfgenaam Mat Herben was juist een groot voorstander. Onder Herbens leiding stemde de LPF-fractie in de Kamer vóór aanschaf van het toestel, waarop Theo van Gogh op televisie het gerucht de wereld in hielp dat Herben door Lockheed zou zijn omgekocht. Van Gogh claimde het gerucht 'uit de boezem van de LPF' te hebben.

Heb je veel last gehad van die beschuldiging?

'Ja, het leverde me zelfs een kogelbrief op. De roddel kwam overigens van Leefbaar Nederland, de enige geslaagde spin van Kay van de Linde zullen we maar zeggen. Fortuyn was trouwens vóór de JSF. Dat heb ik een paar jaar geleden kunnen aantonen toen een verloren gewaand radio-interview opdook. Op de dag van de moord heeft Fortuyn tegen Radio 1 gezegd dat de Amerikanen gerust konden zijn: de LPF zou meedoen aan de JSF.'

Maar in de media ontstond het beeld dat je wel erg verliefd was op de JSF. Je wilde dit toestel koste wat kost aanschaffen.

'Nee. Dat ik alleen maar de JSF zou willen, is aantoonbaar onjuist. In 2005 heb ik nog tegen de PvdA gezegd dat ze serieus naar de Saab Gripen moesten kijken, omdat dat toestel het enige serieuze alternatief voor de JSF is. Ik zal het je sterker vertellen: ik heb Rob Meines [lobbyist die was ingehuurd door Saab, red.] geadviseerd de Gripen te promoten door de Europese kaart te spelen. Meines zat heel erg op de prijs: de Gripen zou een miljard goedkoper zijn dan de JSF. Maar een lobby over die boeg is moeilijk overeind te houden omdat er te veel onzekerheden zijn. Het risico dat je in je eigen mes valt is groot. De beste lobbystrategie voor de Gripen is te benadrukken dat een Zweeds vliegtuig goed is voor de Europese en Nederlandse industrie. Zelfs al zou de Gripen duurder uitvallen, dan nog kun je zeggen dat het eigen bedrijfsleven en de werkgelegenheid profiteren. Saab heeft niet geluisterd. Men blijft vasthouden aan het prijsargument. Tot op heden heeft dat argument niet gewerkt.'

Toch is de definitieve keuze nog niet gemaakt. De JSF was ooit de gedoodverfde opvolger van de F-16 maar nu is er veel twijfel. Wat ging er mis in de lobby?

'De JSF-lobby heeft de politieke dimensies van dit dossier totaal onderschat. Defensie dacht: we hebben het beste product en het enige wat we hoeven doen is dat aan anderen duidelijk te maken. Maar ze zagen niet dat de Partij van de Arbeid de JSF nooit gewild heeft. En

je moet de PvdA meegeven dat ze de onzekerheid over de JSF briljant hebben gevoed. Die credits gaan naar Frans Timmermans. Briljant vind ik bijvoorbeeld de vraag, door de PvdA ingestoken bij het CPB, hoeveel extra werkgelegenheid de JSF voor Nederland oplevert. In eerste instantie denk je dat dit een legitieme vraag is. Maar als je erover nadent slaat het nergens op. Geen ondernemer zet een nieuw product in de markt vanuit de gedachte extra banen te creëren. Hij zal dat liever met minder mensen doen, want dan zijn de kosten lager. Veel relevanter is de vraag hoeveel werkgelegenheid behouden blijft als Nederland meebouwt aan de JSF. Er dreigen 10.000 hoogwaardige banen te verdwijnen. Funest voor Nederland als kenniseconomie. Behoud van werkgelegenheid is het enige argument waar de PvdA gevoelig voor is. Ik heb dat argument daarom in de discussie benadrukt.'

Hoe kijk je aan tegen de professionele lobbybureaus? Hoe succesvol zijn zij in deze kwestie?

'Het inhuren van lobbybureaus is achterhaald en vrij zinloos, weggegooid geld. Het gaat om agendasetting en daarin zijn actiegroepen, ngo's en allerhande gesubsidieerde clubjes veel meer bedreven. Je zou kunnen zeggen dat lobbywerk volledig is gepolitiseerd. Rob Meines doet zijn werk goed, maar ook hij heeft weinig invloed op de actiegroepen. Let wel, ik ben positief over pr-bureaus. Je moet ze inhuren als je wilt weten hoe het in Den Haag of Brussel werkt, hoe de hazen lopen. Maar verwacht niet dat ze ijzer met handen kunnen breken. Daarvoor worden ze ook vaak veel te laat ingehuurd. Dat merkte ik tijdens de formatieonderhandelingen van 2002. Als onderhandelaars kregen we elke dag zeshonderd brieven van lobbygroepen, belangenverenigingen en individuen. Denk je dat er iemand was die deze brieven ook maar één blik waardig keurde? Ja, ik. Om te begrijpen wat er gebeurde en het gekkenhuis te ontlopen. Toen ben ik eens een uurtje in die brieven gaan neuzen. Maar als je denkt dat je in de formatiebesprekingen nog iets kunt bereiken, lobby je helemaal verkeerd.'

Je bent nu 2,5 jaar weg van het Binnenhof. Hoe kijk je aan tegen de erfenamen van de LPF, Verdonk en Wilders?

'Verdonk is het schoolvoorbeeld dat spindoctoren uiteindelijk contraproductief werkt. Als je geen uitgewerkte ideeën hebt, red je het gewoon niet. En daarbij had haar adviseur Kay van de Linde een slechte relatie met de parlementaire pers. Ze stond bij voorbaat op achterstand. Wilders is een ander verhaal. Hij is een geweldige debater en heeft een paar oneliners die moeilijk te pareren zijn. Maar bovenal zijn z'n tegenstanders zwak. Net als bij Fortuyn ontkennen ze de werkelijkheid, namelijk dat Wilders op sommige punten gewoon gelijk heeft. De rol van opposenten wordt in de communicatie vaak vergeten, maar bepaalde in hoge mate het succes van Fortuyn. Er wordt altijd gezegd dat hij zo'n charismatisch man was, maar dat viel wel mee. De helft van zijn kiezers vond hem niet aardig. Nee, Fortuyn wist de zwakte van zijn tegenstanders optimaal uit te buiten, met het legendarische Melkert-debat in maart 2002 als voorbeeld. Ook Wilders moet het niet van zijn charisma hebben. Hij ontleent zijn populariteit grotendeels aan de zwakte van zijn tegenstanders.'

Je bent sinds kort lid van de VVD en adviseerde EU-lijsttrekker Hans van Baalen. Welk communicatieadvies zou je aan Mark Rutte geven?

'Hij moet gewoon doorgaan. Zijn tijd komt nog. Alle pijlen worden nu op Rutte gericht, omdat de VVD de enige partij is die een coalitie met Geert Wilders mogelijk kan maken. Een sterke VVD maakt een sterke PVV. Daarom pakken ze niet Wilders aan, maar Rutte. Ik denk dat het bij de volgende verkiezingen tussen Rutte en Bos gaat. En dan moet ik het nog zien. De islam is nu het dominante thema, maar dat blijft niet zo. Uiteindelijk zijn sociaal-economische onderwerpen, veiligheid en onderwijs voor de meeste mensen belangrijker. Op die terreinen heeft Rutte de potentie Bos te verslaan. Nederland heeft de echte Mark Rutte nog niet gezien.'

'Pim Fortuyn zou zo'n charismatisch man zijn maar dat viel wel mee'

'De JSF-lobby heeft de politieke dimensies van dit dossier totaal onderschat'

18

19

(Advertentie)

U piekert. Of piekt u?
www.brain-box.nl || Communicatiecoaching